

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Музыкальная

49198-8
Z-30

1931

491.39-0
2-30

1005-10

Յրաշատրնի բոլոր յերկրների, մասեր:

Հ. Ս. Խ. Հ. ԿԱԴՐԵՐԻ ՍԵԿՏՈՐ Ժ. Տ. Գ. Խ. Ի.
ՀԵՌԱԿԱ ՌԻՍՈՒՑՄԱՆ ԲԱԶԱ
ՀԵՌԱԿԱ ՌԻՍՈՒՑՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼ ՏԵԽՆԻԿՈՒԹ

Հ. Հարապետյան ԱՌԱՋԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ, № 2

Հ Ա Յ Ո Ց Լ Ե Զ Ո Ւ

Առաջին կանցկեր

4685

ԱՌԱՋԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ 2

ԿՈՒՆՈՉԱՅԻՆ ԳՅՈՒՂ

Առաջադրութեան նպատակն է բերված հոգեմածները վերլուծել կողեկտիվ անտեսութեան արտադրական, կազմակերպչական, սոցիալ դասակարգային բնույթի և սոցիալիստական շինարարութեան նկատմամբ ունեցած նշանակութեան տեսակետից:

ԳՆՏՆՐԱՏԻ ՏԳԱՐԱՆ

Մ. ԳԱՐԻՆՅԱՆ

1. ԱՆԻԾՎԱԾ ՀՈՂԸ

Ա. ԿՈՄԲԶԻՁԻ ԺՈՂՈՎԸ

— Ընկերներ, — խոսեց կամըջիջի քարտուղարը, — վոնց վոք լոնցիք, յերկու բանի մասին կարդացինք. մեկը — հողաշինարարութեան, մյուսը կողեկտիվ անտեսութեան:

Հարցը սարգ ա, ընդհանուր գործ ա ուլոյմ. միանանք, միասին աշխատենք, միասին ուտենք. հողը միատեղ, վար ու ցանը հովասար. թե ուղենք, ապրանքներս ել կխառնենք իրար, մի դամ, մի մարդ, մի խնոցի...

— Եւ վոնց կըլի, — տարակուսեցին մի քանի հողի:

— Պարզ ա, աչխնքը՝ կողեկտիվ անդամները միատեղ հող կատանան հանդի մի մասիցը:

— Ընկերներ, — ընդհատեց ՓՈԿ-ի նախագահը, — ես գործի մեջ շատ խորը միտք կա. յես առաջարկում եմ հաստատ վորոշում չկայացնենք, դավառից մարդ ուղենք, թող դա մի լավ բացատրի, ա մեն բան տեղին առի, վոր մենք ել համ ինքներս սրտով կաշենք, համ ել ուրիշներին մեկ հետ տանենք...

— Հարցը սարգ ա, ընկեր ՓՈԿ, ինչ վոր գրած ա, կարդացինք ու հասկացանք. ես ա դիմա ել գրվենք կողեկտիվ մեջ պըրձով, գնաց...

Չե, — առարկեց մեկ ուրիշը, — լոկերը լավ ա առում, վոչ յես, վոչ ել դու, եդ դադի անումը խելի դրուստ չենք կարում սսենք, մե՞ջը վոնց հասկանանք. լավն են ա՛ մարդ կանչենք, վոք մեկ բացատրի կողեկտիվ նշանակութեանը:

Ժողովականների մեծամասնութեանը համաձայնից այս առաջարկին, և արձանագրութեան վորոշեցին մասում գրվեց 1. Աջակցել հողաշինարարութեան գործին: 2. Գավառից խնդրել մի ընկեր, վոր դա բացատրի կողեկտիվ նշանակութեանը:

1007
33400

4685-

Աբրահամ աստուծոյն կանչն եր, յերբ ժողովրդը ցրվեց: Տաք վիճա-
րանութիւնն եր սկսվել փողոցում կոլեկտիվի շուրջը. խոսում էին
հարցեր տալիս, միճում:

Բ. ԿՈՒՆԿՏՐԱԿԻ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԿԵՐՐ

Գլուղն իրար ե անցել:

Յերկու բանակ զեմ առ զեմ կանգնած աղճկում են, յերկուսն
եւ լսով գիտեն իրենց անելիքը:

Հողաբաժանման կռիվ է: Ծառ ունեցողները չեն ուզում
զիջեն իրենց դիրքերը. ամենից շատ նրանք են դողողում:

Կան մի խումբ մարդիկ եւ, մորոնք չեն խառնվում պայքարին.
սպասում են, տեսնեն վոր կողմն է ծանրանում, վոր կողմն է ու-
ժեղանում, վոր անցնեն այն կողմը:

Ինչ-պէս թուղթ ե մեջտեղ յեկել. հողաչափը շուտումուռ ե տա-
լիս թուղթը, աղբանուներ կարգում: Ամեն մի անվան հետ ծաղ-
րական բացահայտութիւնն ե լսվում կոմրժիլի ե նրա կողմնակից-
ների շարքից:

- Գողաբունն աղուաուր ա անում:
- Ամանները կնկանը դաշա յա դարկեմ, վոր կողմերատիվի
սխալակ կտորն ու ձուռն աննի, դարկի ջաղաք:
- Գողաբում դասաբուժիչուն ա անում:
- Նարդը չի տվել, հրեն իշլի բաղնիսումը նստած:
- Մանաս-բեգի աղվակտուն ա:
- Գողաբում դասաբուժիչուն ա անում:
- Դաշնակների ժամանակ ափիցեր եր, հիմի հրեն քաղաքումը
վարժապետութիւն ա անում, լայնղ եւ չի անում թե զեղը դա:
- Վարենում ա:

- Հակասակ խումբն ավելի յե կատարում:
- Հրեա բանց բաներ եք խոսում, վոր ես որին ենք, ե՛, մի
սրինավոր մարդ ելա զեղը չի մտնում:
- Են մարդիկը վոր եզուրը դան, ի՞նչ շուղար եք տալու. ես
զեղումը տուն ու տեղ ունեն, հերն ու մեր, աղբականներ ունեն...
- Խնձեք, խնձեք խեղճերի փայը վոր կոլեկտիվի բաժնիք
շատ ըլի...
- Յաչեյի են աշկարա խեղճում ա մեղ, ա՛ խալիս, ի՞նչ եք ձեռ-
ներդ փորներդ պցել, տաղ արել...
- Կոլեկտիվը հողի ամենալավ տեղերն ուղում ա դավթի,
մեղ քոլերն ու դոները զցի, ի՞նչ եք պտպտնձվել...

Ես ու են կողմից բարեբախտ կրակի վրա նստվի են լցնում.
խոսք ու դրիցը խառնվում ե, չես խմանում տվ վորի կողմնակիցն ե,
ուղածն ինչ ե. տեհն մեկն ուղում ե ավելի բարձր ծվա, վոր մյուս-
ների ձայնը չուլի:

— Յաչեյի տղերքը թող դրաղ քաշվին, դեղականն իր բանը
մատահասթով կվերջացնի:

— Մուս ոչին են սարքել, վոր լավ հողը խլեն, մի նոր Մանաս-
քեղ դառնան մեր գլխին. տաալ թե մի բեգ եր, հիմի տանում ինն ա
բլեյու:

— Հրեն ե՛, հրեն... տաալուց ձայնաղուրկ են արել, վոր ե-
տոր ել ունեցած-չունեցածը ձեռիցն առնեն. նա ել շունչ-արարած
ա, թե չե, ես դեղիցն ա՛, թե չե, մի կտոր հող ելա կաա՞ք, վոր
կրեխանցը պահի...

— Մեղ հետ դավի շունեք, մեր բաժին հողը տված ա, հրեն
... դերկումանատանը: Մարդս իրեք արջին հող, դուք ձեր ցալը
քաշեցեք, վոր սար ու դաշար ձեռներիցը խլելու յեն, մի ծառ ել
չեք դանելու, վոր տակին նստեք, շողի ձեռիցն աղբապիք, — հեռ-
վից ձայնում եր մի ձայնաղուրկ:

— Քոլը դաղաղա յեն անելու, վոր ձիդոտ ել չկարենաա կրա-
րեն յեղը քշելու համար, — վրա յե բերում մեկ ուրիշ ձայնաղուրկ:

— Կոլեկտիվի անունը մեջտեղից հանեցեք, թող դրանք ել մեղ
տրես հողաբաժին ստանան համար, սարիցն ել, դաշտիցն ել:

— Ձե՛... միասին, միատեղ են ուղում: Ուղում են հողի դա-
կը կարեն, վոսկոտն ու պողերը մեղ թողնեն...

— Թե դոշաղ են, թող գնան, հրեն... են անխճած հողն ավաղ
անեն, չենացնեն, են մախար կասեմ՝ աֆիարիմ՝ յաչեյիս, քարիցը
կանաչ հանեց...

— Հա՛, հա՛... լավ ա ստում, անխճած հողն իրանց փեշքեշ,
ի՞նչ են կոլել ես խալիս բողաղիցը:

Իրանք ուրիշին կոլեկտիվի մեջ չեն քնդունի. յե մտնում եմ,
դե ինձ ձեր մեջն ստեք, հրե՛ս, ամեն բան ել ունեմ, ինքս ել, սաղ
պեղը կվիսի, վոր ամենալավ հողաղործն եմ, կընդունե՞ք, դարիս
եմ, — գոչեց ձայնաղուրկ Ղահրամանը, տեղից վեր կացավ ու չու-
րերը թափ տալով մտալ ամբոխի մեջ:

- Կոլեկտիվը ձայնաղուրկների տեղը չի:
- Բա ո՞ւմ տեղն ա, դեղի լավ հողը դավթողների՞...
- Վոր ասում եմ սարքովի բան ա՞...
- Սարքովին են կլի, վոր ձեղ նամաները կոլեկտիվ մտնեն,
չինեն կուլակի կոլեկտիվ ու բատրակները հողին հանեն:

— Գուր ել բան եք գտել, ե՛լի՛ կո՛ւրակս վորն ա :
Ո՞վ մեր կողմն ա, թող դեսը կենա, ո՞վ հակառակ ա, թող
դեռ ձայնագրուկներն ջաղացի ջուրը կապի :

— Դե՛, խախարչեցեք, հրեա խախարչ կջուկի :

Խախարչը ջուկեց :

Մ իմասը մոռեթները կախ, բնից դուրս գցած արջի պես փրնթի-
փրնթալով զարչվեց, խոկ մնացածը կատակով ու գնացողներն հա-
ջեյին ծաղրական բացականչութիւններով ու ճիծաղով մտանցով
կոմբոջի խմբին :

Գ. ԿՈՒՆԿՏԻՎԸ

Կոլեկտիվի հիմքը դրվեց :

Կոմբոջի անդամներից բացի կոլեկտիվ մտան նաև մի քանի
չբախտը ընտանիք :

Կոլեկտիվը վերջրեց նաև անիծված հողը, վորպեսզի հակա-
ռակորդների բերանը փակի :

— Եդ հողիցը թե դրանք մի բերը խոտ ելա տուն բերեն,
թող յեա սող տնով-տնով խոտ դառնամ... տունը եր կուլակներն
մեկը :

— Մանա-բեղի մերը չճեննի, նա վոր ես հողիցն ողոր-
բաղեց, ենքան զխնական մարդը, գրանց ի՞նչ ընխի բանն ա...

— Եդ ել գեղականի աչքին մոխիր փչել ա. յանի թե տեսեք,
տեսեք, մենք անպետք հողն ել վեր կալանք :

Կոլեկտիվի մասին շատ խեր ու շատ խոսեցին, բամբասեցին,
բայց կոլեկտիվի անգամները միահամուռ աշխատանքով հողերը
վարեցին :

Գարնանացանն աղող էր : Կոլեկտիվի հողերը վարելուց բացի,
վարձով վարեցին ուրիշների հողերն ել : Կթի անասունները սար
տարան, կազմեցին կաթնարտել : Սերգատը, վոր նորութիւն էր
դյուղի համար, կաթնարտելի շուրջն էր համախմբում նաև մա-
նուփորներին :

Աշնանը բերքն այնքան տուտ էր, վոր կոլեկտիվը վորոշեց
ափելորդ հացահատիկը հատկացնել տրակտորի ֆոնդին :

Կոլեկտիվի անունը հետզհետե բարձրանում էր և գրավում
շատերի ուշադրութիւնը :

Անիծված հողը գեղեւ մտած էր նույն վիճակում, վորն առիթ
էր տալիս խոսակցութիւններին : Պետք էր նրան ևս դործի դնել,
տեղից շարժել : Խնդրեցին գյուղատնտեսին, վոր քննի ու իմանա,

մի բան դուրս կգա՞ եդ հողից, թե անհուսալի յե : Գյուղատնտեսն
տառաջարկեց գոմադրով պարարտացնել, բայց դժվար էր այնքան
տառածուլիւնը ծածկել գոմադրով :

Կոլեկտիվը քննեց հարցը և վորոշեց անիծված հողի վերի մա-
տում գոմեր շինել, վոր ապրանքը ձմեռն այնտեղ ապրի :

— Հարցը պարզ ա, ընկերներ, գոմը վոր շինենք, ուրբանք
կգնա, կգա, համ փեյինը կցրվի հողի մեջ, համ ել տեղն տրեւոտ ու
մեք ապրանքը չի մրսիլ :

— Ինչ ջո՞ւր...

— Ջուրը հեռու յա, միքիչ նեղութիւն կբաշենք, բայց վո-
շինչ, կմտածենք, մինչև դարունը գուցե կարողանանք մի արիւ անց
կացնենք ես վերի առվիցը :

— Վայ թե չարչարանքներս անտեղի՛ կտրչի...

— Հարցը պարզ ա, ընկերներ, ջուրը վոր գա, ապտուտք քարն
ել կկանաչի, դուք գոմերի մասին մտածեցեք :

— Ել ի՞նչ գոմեր, ևն ա մի մեծ գոմ շինենք, ելի՛ :

— Համաձայն ենք :

— Եղուցվանից սկսենք. առաջներս ձուն-ձմեռ ա դալիս, չու-
շանանք :

— Գեղումն ել պարսպ մարդ շատ կա, մշակ կրոնենք, վոր
չուտ վերջանա :

Սրճատադրութիւն մեջ դրվեց.

Վարդեցիմէ անիծած հողի վերի մասում կոլեկտիվի կամար
մի մեծ գոմ շինենք. աշխատակներն սկսենք եղուցվանից :

Գ. ՆՈՐ ԳՈՄԸ

Քրունդն ու յերկաթե նիզը դործի եյին : Սկզբում աշխատանքը
կարճեւ դանդաղ էր ընթանում, բայց հետզհետե շուտ բազուկները
պրկվեցին, մշակները հանեցին շարերը, մնացին մեծակ շաղկով,
հողախոտն փխրուն քարը չէր զխմանում այլևս ուժեղ հարվածնե-
րին. հիմքը գցելու փոսը յերկար ու մեկ ձգվում էր :

— Դե՛, ձեզ մատաղ, հուպ տվեք, դուս անենք :

— Պա՛հ, հալա ես ցորենի սմբարին... անիծածներն ենքան ցո-
րեն ու դարի յեն հալաքել, վոր մի տուն յեթիմ կալահի... — Քրուն-
դի ծայրով մեկը բաց է անում դեմնի տակ սմբարում մըջուռի
ձմեռվա պահեստը :

Աշնան արեւը դուրեկան ջերմութիւն է փոխել : Գյուղամիջում
պատերի տակ նստած մի քանի նախկին «աղաներ» համբիչը մե-

Ներքին չորհուրդներն են, հորանոցն : Կողերը դեմ արած արեւին,
գրեւցը թեքել են կռիւկտիւի ու բլիւլի վրա :

— Ինչ վոր աշխատել են, հրե'ն՝ անխմած հողումն են թաղի-
լու . իրանց աշխատանքի համար դերեզման են քանդում :

— Հայտնի բան ա, են հողը պտուղ չի տալ :

Պայթյուն :

Փոշու նման ծուխ բարձրացաւ . բարե անձրե տեղաց :

Փոմի հիմքերը փորելու ընթացքը խանդարող սալը փուլ յեկաւ
վատաղի ուժից : Մշակները միահամուռ գոռուցին .

— Ու . . . ու . . . ու . . . ու . . .

— Տղերք, արեւ թու յերայ, յես դառեք :

Մշակները յես դառան գործից, չորերը դեցեցին վրաները, փոր
չմբան : Մի քանիսը դեռ կանդիւած են փուլ յեկած սալի կողքին :

— Տեղը պիտի նստել ա, թե՛ ժած չեմ դալի, ա՛յ, թե՛ ժած
չեմ դալի, դե հիմի դնա ու վորտեղ քոնն տես, հետեղ ել մերը
պատմի . . .

Այդ յերեկո, ո՛վ դիտե, գուցե մի քանի հարյուր տարի անց,
կամ թերեւս հենց առաջին անգամ, անխմված հողի վրա վատից
կռիւկտիւի կրակը :

Փոմը գլուղի սալորական գոմերից չեր : Յերկար ու մեկ ճրդ-
վել եր կղմինդրի տանիքով, փորքիկ աղբաձակերով : Ներքը կտե-
ղալորվեր մոտ հարյուր դուլի յեղջյուրաձոր մեծ անասուն : Ձիերի
համար հատուկ տեղ եր առանձնացրած, փայտե պատով բաժանում :
Հիմ հո չի՛, պարտա աշ, —ասում էին գլուղացիք ու թամաշայի
գալիս :

Կռիւկտիւը խոտը կրեց դոմի մոտ, դիզեց, իսկ դարմանի հա-
մար ժամանակաւոր, ծղոտով ծածկած մի մարազ շինեց : Փոմի
վերեւի մասում մի փորքիկ սենյակի կար իր փայլուն յուսամուտան-
քով : Դա նախքան տնակն եր : Մարդ ու կին յերկու յերեխանե-
քով, գլուղում թողել են իրենց գետնափոր ու բորբոսնած խորհուր
հյուղը, բատրակութեան լուծը զեն շարտել ու դարձել կռիւկտիւի
հովասար անդամ : Անասուններին խնամելու գործը մեկ կամ յե-
կու հողու բան չեր . այդ պատճառով ել ամեն ոք գլուղից հեթիմով
դալիս էին կռիւկտիւի անդամներից և գնում նախքանպանին :

ՅԵ. ՆՈՐ ԱՌՈՒՆ.

Ձրի հարցը բաժանան դժվար եր : Կռիւկտիւն իր հերթական
հարցը դարձրեց առաջի ջուրն անց կացնելը :

Ձմենն սկսվել եր, բայց կռիւկտիւի բախտից չոր եր ու արեւոր :

Կենարոնից ինչ-Վոր ընկեր յեկաւ կռիւկտիւի պահանջով :
Գլուղը գլխին և թափվել : Ինչ-Վոր գործիքներ ունի ընկերը, չափ
ու ձև ե անում, գրում, հաշվում, նայում ե ջրին, մոտը ցցված ա-
պառածներին, փորոնք ծաղրական ժպիտը շուրթերին բարացած,
դոմի հիմքում ընկած սալի նման, կարծես ասելիս լինեն, թե տե-
դներիցը չեն շարժվելու, ջրին ճամպա չեն տա, վոր անցնի դեպի
անխմված հողը :

— Հարցը պարզ ա, ընկերներ, —խոսում ե կոմբլիշի քարտու-
ղարը, վոր միաժամանակ նախադահն ե : Դուք կամաց-կամաց
քանդեցեք ես հեշտ տեղերը, յես դնամ քաղաք : Կգնամ ընկերներին
կասեմ, վոր մեղ բարութ ու ֆիթիլ ա պետքը, վոր մեղ մի մաս-
նագետ ա պետքը . թող տան : Կասեմ, հարցը պարզ ա, մինչե գա-
րուկը ես առուն պետք ա մեր գոմի կողքովը բջջալով դնա, թե
չե հո՛ւ . . . են վոնց են ասո՛ւմ, հա, սոցխալիզմի գործը խարսր ա . .
Մի քանի հողի ծիծաղում են :

Կուլակները գլուխները պտտացնելով դրաց են քաշվում, նըս-
տում քարերի վրա, փնթփնթում, կամ վեղը խել տված յերեխանե-
րի նման անգոր սպառնալիքներ կարգում :

Քյունդր, նիզը, դադման ու թին գործի յեն անցնում : Մանա-
գետը ցուցումունքներ ե անում, ապագա ջրանցքը դեռ թղթի վրա
յե : Նախադահն մեկնում ե կենարոն :

Պահեստում ունեցած վառարչն ու պատրուդն իրենց գորու-
թյունն են ցույց տալիս : Համար ծայերը խոնարհվում են, փուլ
են գալիս : պայթյուն պայթյունի յետից : Իրրդում են քարայրե-
րը : Համբերութունը հատած մի քանի հողի մաքրած տեղի վրա
յեն անում ջուրը, վորը հոսում ե ու դեմ անոնւմ քարախուլթերին :
Բահի կոթով չափում են դժվար տարածությունը :

— Եպան տեղը վոր քանդեց, նրանից դենը ջուրն իրան-
իրան հող կանչելով ա վազելու . . .

— Բանիւր կաց, սոցխալիզմի ճանպին թամգի, —կատակում ե
ընկերներից մեկը, հիշելով նախադահնի խոսքը :

Ծիծաղում են :

Զ. ՇԵՐԱՄԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՐՏԵԼԸ

Ձյունը նոր ե վեր կացել, գետնից գլորելի յե բարձրանում,
կարծես հողը թափահարումի իր փոշու մուշտակը : Անխմված հողի
վրա շարժում կա : Մարգիկ, անասուններ : Ծտերը բուրջ են ա-
նում փեշինում, իսկ ծիծեռնակը մկրատ պոչը բացած՝ պտույտ-

պտույտ ե անուս գոմի չորս բույսերը, բնի տեղ վորոնուս : Առվից բերած արխը կեռուսեո հոսուս ե, խոխոջուս, հեռվից թվուս ե, թե արծաթե գոտի յե շարժվուս հողի իրանուս :

Ծառատունկ ե :

Մեծ ու փոքր բերուս են ու բերուս գանազան ճյուղեր, շարքով տնկուս, փոսերի մեջ շալակով բերած սե հող լցնուս : Յերեխաները մրջյունների պես, պարարտացնող հող են կրուս փոքրիկ կողմներով . ամենից շատ նրանք են փորփորուս, տնկուս ու ինամքով ծփծփուս հողը : Չորս բույսերը ակացի յե շարված, մի մասը թթենի, մի մասն ել լորենի : Տեղ են թողել նաև սալազարուս մրդատու ծառեր տնկելու համար, յեթե առաջին փորձն աջող անցնի :

Անիծված հողի վրա ճիւղտներ են միայն յերևուս : Ծառեր են դառնալու, թե վոչ . . .

«Կոլեկտիվի քոլը» ծաղրի առարկա յե դարձել : Ծաղրուս են հալառակորդները, թույն են թափուս «բաղերի ու բոստանների ջուրը կտրողների» վրա . . .

— Ասուս են կոլլեկտիվի քոլումն արջ ա յերևացել, վո՞նց ա ըլելու ես գեղի բանը . . .

— Դու արջն ես ասուս . բա վոր հրեն են ջրի վրա տախտակ բաշելու զավոդ են բաց անուս . . .

— Մեկել որը մի ծառ են կարել տասնհինգ արջին հասա, բաղբիցը վագոն են ուղել, վոր դարկեն զադրանիցա :

— Ասուս են կոլլեկտիվը պայման ա կապել Թեֆլիսի հետ, վոր սող քաղքի ձմեռվա վառելիքն եո քոլիցը տա . . .

«Կոլեկտիվի քոլումն», իհարկե, արջ չերևաց, բայց նրա փոխարեն մեզու յերևաց, չերամի վորդ յերևաց :

Յերեք տարվա պատմութունն ունի մեր կոլեկտիվի «անտառը» : Գարնանը ծաղկուս են լորիները ու ակացիաները մատողաշ, վայրի թթենին բաց ե անուս իր աչքերը, փուս նուրբ կանաչ տերևները . առվակը ջուր ե տալիս նոր բանջարանոցին :

Հեռվից, շարքով շարված ծառերի տակ, յերևուս են դույնգույն փեթակներ : Յերկար նայելուց թվուս ե, թե շարժվուս են նրանք, կարծուս ես, թե կոլեկտիվի հորթերն են . բայց . . . այժմ այնտեղ այլևս դոմ չկա : Գոմը կատարեց իր դորձը . նա այժմ վերափոխված ե չոր ու ցամաք լուսավոր մեծ սրահի, յերկար ու մեկ ձգված մաքուր տախտակներով : Նախկին դոմի ճակատին մի ցուցանակ կա—վրան իրար դրկած մուրճ—մանդալով ու կարմիր տաներով «Ներանպահանակն արտել—Մուրճ—Մանգաղ» :

Գյուղի բույս կանաչը չերամարտելի անդամ են : Տարեցտարի

սվեյցանուս են թթենիների թիղը, վոր բավարարի պահանջին : Կոլեկտիվը ձեռք ե բերել հիսունից ասելի փեթակ : Կոլեկտիվի անդամներից մեկն արդեն մասնագետ ե մեղվաբուսության : Անիծված հողը կանաչել ե, ծաղկել, կյանք առել . . . Կյանք ե առել նաև կոլեկտիվը :

ՀԱՐՑԵՐ

- 1) Մինչև կոլխոդ կազմակերպելը գյուղուս ի՞նչ տրամադրություններ կային :
- 2) Ինչո՞ւ յեն կուլակները կոլեկտիվին դեմ :
- 3) Ինչպե՞ս մշակեցին անիծված հողը :

ԲԱՌԱՐԱՆ

- Ղաղաղա անել — արգելել :
- Ավադ անել—մշակել :
- Միահամուս — միասին :
- Դանդաղ — կամաց
- Արևը թոյ ելալ — արևը մայր մտալ :

2. Ա Ր Տ Ե Ր Ը

Արտերը ծով ու ծփուն որորվուս են մեղմադին, արտերը ծով ու ծփուն տարված հովի շոյանքին :

Մի նոր թափ կա հանդերուս, պուրակներուս են հեռու . մի նոր թափ կա հանդերուս ու հորդացող շատ առու :

Արևի շողքն ե կաթել տրակտորի ուսերին . արևի շողքն ե կաթել թալ ու կանաչ լանջերին :

Անուշ յերգը բատրակի ծավալվուս ե գյուղից—գյուղ, անուշ յերգը բատրակի թափանցուս ե ամեն հյուս :

Արտերը ծով ու ծիւղն
որորչում են մեղմապին .
արտերը ծով ու ծիւղն
հմայում են իմ հոգին :

Արևը հաղել է վոսկի
ու հյուր յեկել հանդերին .
սիրտն է թնդում բատրակի ,
մի վառ ժպիտ շուրթերին :

Յողն է թառել կանաչին ,—
առաջնա է նո՛ր տաղի .
հովն է շփում կակաչին
բացված դոչին են տղի :

Չով լանջերին սարերի
ու արտերում են ծիւղն
դնդում է յերզն որերի
անուշապին ու խնդուն :

Առուններն են խոխոջում
թափումներում ծիծաղկոտ ,
նրանք ինձ ել են կանչում ,
ու յես նրանց եմ կարոտ :

Արտն է թնդում բատրակի
ծաղկած ժպիտ շուրթերին .
որեն հաղել է վոսկի
ու հյուր յեկել հանդերին :

Ս Ի Մ Ա Կ

3. ՄԵՐ ԱԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մարերի ճյուղնապատ կատարներից փչող մեղմ քամին հաս-
նում եր դաշտ և վար ու ցանք անոգների տաքացած , քրտնած
ճակատները հովացնում :

Ճաշի ժամանակը մոտենում եր և դուրսնափորներն սպասում
էին վարի զեկավար Գիքոյի պատվերին՝ դադարեցնելու վարը ճա-
շի հանգստի համար :

Արդեն տասն որ եր՝ նրանք վարում ետին և կոխողի բոլոր
հողերն արդեն վարել-ցանել էյին—դա վերջին ծայրն էր , վոր եղ

որը պետք է վերջացնեյին : Մանալանդ արդեն յերկրորդ սրն էր ,
վոր կենտրոնից ստացած տրակտորն ել ոգնութեան եր հասել
նրանց , և տրակտորիստ Մուշեղը որական 15 գութանից շատ «հանդ
եր սևացնում» :

Հենց այդ ժամանակ գյուղից յեկավ կոլխոզի նախագահ Սըմ-
բատը և նկատելով , վոր քիչ է մնացել վարելու , ձայն տվեց .

— Գեցցե՛ք , տղերք , լավ եք աշխատել . դե ճաշթող արեք , յե-
կեք , բան պիտի ասեմ :

— Ա՛յ , ապրես դու հա՛ ,—ասաց Մուշեղը իր յերկաթե յեղներն
խկույն կանգնեցնելով :

Գութանները կանգնեցրին , յեղներն արձակեցին , վորքիկ յեղ-
նարածները տարան ջուր տալու յեղներին : Բոլոր մաճկաններն ու
ճեճ հոտաղները հավաքվեցին Սմբատի մոտ :

— Գիտեք ի՞նչ կա , տղերք ,—ասաց Սմբատը .—եսոր մենք մեր
վարը կվերջացնենք . գյուղատնտեսի տված պլանից մենք շատ շատ
ցանք արինք . միայն դեռ 5 որ ունենք մեր սրայմանի համաձայն ,
վոր վարը վերջացնենք : Յես մի բան եմ ասում . գիտեմ , վոր դուք
ել համող կըլեք . յեկեք գյուղում մի 20 , 23 աղքատ տան վար ու
ցանքը , վոր յես ե ընկել , անպատճառ անենք :

— Անե՛նք ,—հաստատուն , վճռակամ և հանպիտատ ստնով ասաց
Գիքոն :

— Անենք ,—անենք ,—լավեց ամեն կողմից :

— Են որը յես շրջկենտրոն ելի դնացել ,—ամենից բարձրաձայն
խոսեց բատրակ Աթիկը , ընկեր թելումյանն ասաց , վոր , թե կարե-
նաք եսպես բան անեք ,—շատ լավ կլի , ձեզ կարմիր տախտակին
կզրենք :

— Ի՞նչ ես ասում , հենց վարեցինք թե չե , յես մի մեծ հող-
ված եմ գրելու «Մաճկալում» ,—խոսեց կոմսոմոլ թղթակից Վաչոն :

— Լա՛վ , լա՛վ ,—խոսեց Չաքարը , իր դրպանից մատրիտ ու
թուղթ հանելով ,—դե՛ ասեք տեսներ , ո՛ւմ վարն ենք անելու :

— Ես Մոռնանց Շողերը—լավ հողեր ունի , մի տուն լիքն էլ
յերեխա ունի , միայն վոչ անող ունի , վոչ լծկան ,—ասաց Գիքոն :

— Ես ել Աթնանց Մինասը , վոր չորսփոսանի չունի ու կոլխոզ
չի մտել ,—ասաց մի ուրիշը :

— Ես ել Մկրտումի տղա Ոսեիր , նա յել լծկան չունի . . .

Ու եսպես 25 անտեսութեան , վորոնք կոլխոզի անդամ չէին ,
բայց վար ու ցանք անելու ել հնարավորութեան չունեյին—ցուցա-
կազրեցին : Տրակտորիստ Մուշեղն էլ չափազանց զո՛հ եր եղ բա-

նից, քանի վեր կարծում եր, թե սխալ ուղղելու ամենալավ ձևերից մեկը հենց դա յե :

Հաջորդ որը Մմբատն իմաց տվեց այդ տնտեսութուններին, վոր կոլխոզը նրանց վար ու ցանքն անելու յե :

Ամբողջ դյուզը խոտում եր եղ «մեծ դործի» մասին, իսկ այդ մարդիկ հո, չափազանց ուրախ եյին :

Յերբ վերջին որը Մմբատը աղքատ Ոսեփին ստաց, թե՛

— Հը՛, Ոսեփ, բավական դործ արավ մեր կոլխոզը, Հե՞՞, —

Ոսեփը պատասխանեց .

— Պա՛, ի՞նչ էս ասում, Մմբատ ջան, մե՛՛ծ, շատ մեծ դործ արիք, հիմի՛՛ վոր հասկացանք թե կոլխոզն ինչ բան ա :

ՀԱՐՅԵՐ

1) Կոլխոզն ինչո՞ւ յե ողնում չքավոր ու միջակ անհատական տնտեսութուններին :

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Տրակտորիստ Մուշեղը կոլխոզի յերկաթե յեզները կանգնեցրեց : Այս նախադասության մեջ ամեն մի բառ պարունակում է մի հասկացողութուն : Որինակ Մուշեղը, կոլխոզի, յեզները (Մուշեղ, կոլխոզ, յեզ) բառերը, առարկայի անուններ են ցույց տալիս : Այն բառերը վորոնք ցույց են տալիս առարայի անունը, կոչվում են գոյական անուն :

Գոյական անունները լինում են 1) հատուկ և 2) հասարակ : Հատուկ կոչվում են այն անունները, վորոնք միայն մի առարկայի են պատկանում .— որինակ—Մուշեղ, Արագած, Թիֆլիս, Աշտարակ :

Հասարակ կոչվում են այն անունները, վորոնք պատկանում են շատ միատեսակ առարկաների .— որինակ—կոլխոզ, յեզ, դետ, սարքաղաք, արտ :

ԳՐԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

«Մեծ ողնութուն» հոդվածից արտագրեցեք հատուկ և հասարակ անուններն առանձին—առանձին :

Ն. ՔԱՐՅԱԼ

4. ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆԸ

Դյուզում սկսվել է դարնանացանի յեռուղեռը :

Վոմանք գութանները լծած վարի յեն գնում, վոմանք մնացած գոմաղան են կրում արտերը, վոմանք սերմի մնացորդն են գտում : Կոլխոզի բրիգադներն արդեն վաղուց չքացել են դյուզից : Դեռ բոլորովին չչորացած ցեխը տափակացնելով՝ անցնում է դյուզամիջով կոլխոզի արակտորը :

Յես քայլերս ուղղում եմ դեպի մոտակա բլրի դուղաթը՝ այնտեղից դիտելու դաշտային աշխատանքը : Ահա աչքերիդ առաջ և Դսեղի ամբողջ հանդը : Բլրից դեպի ձոր ընդարձակ հարթ տարածության վրա կոլխոզի միացյալ հողերն են, ուր կանաչ թավիչի պես չողչողում է արեվի տակ աշնանացանը :

Այնտեղ խլրտում է սոցիալիստական կենտրոնացած աշխատանքը : Իսկ հեռվում, բլուրների կողերին անշարժության շափ դանդաղ յերերում են անհատ տնտեսատերերի գութանները :

Մտանում եմ կանաչ արտերում խլրտացող խմբերին : Առաջին աստիճանի դպրոցի աշակերտներն են : Նրանք շարթորյակի յեն յեկել՝ կոլխոզի արտերը քարերից մաքրելու : 8-12 տարեկան այդ մանուկներն իրենց փոքրիկ թաթիկներով մասնակցում են սոցիալիզմի կառուցմանը : Շատերի ծնողները դեռ կոլխոզ չեն մտել, իսկ իրենք արդեն աշխատում են կոլխոզի համար : Այնտեղ է կոլխոզի նախադաս ընկ . Տիգրանը : Նա ընքշությամբ ցուցմունքներ է տալիս մանուկներին .

— Ձեզ մատաղ, կույտեր մեծ-մեծ արեք, վոր հեշտ լլի սելով դուրս կրելը :

— Աղջկերք, կոլխոզի նախադասին քարով տանք, — կատակում է մի 10 տարեկան մի շարածճի՝ գոգնոցի փեշից քարերը դատարկելով :

Մենք շուռ ենք դալիս դեպի ձորը : Չորափին կոլխոզնիկների մի բրիգադ քար է կտրում՝ դոմը կառուցելու համար : Տիգրանը վոգևորվում է ու քրունդը մեկի ձեռքից վերցնելով՝ սկսում է աշխատել : Յես նայում եմ ներքեկ : Այս Լոռու ձորն է, ուր իմ աչքերի

առաջ փոխած են Չորագետի շինութեանները: Ահա վոր բարձունքից աչդ շինութեանները յերևում են մանկական խաղալիքների չափ, իսկ շինքերի առաջ և խճուղու վրա խլրտացող մարդիկ չարժ-վող պուպիկների ապավորութեան են թողնում: Այնտեղ կառու-ցում են: Անընդհատ հարվածում են մուրճերը և աչք մուրճերի հա-մերդը ձորից հասնում և ամենհի ժայռի շրթունքին թառած մարդու ականջին՝ շերամների քրքթոցի պես: Ի՞նչ դուր ևս անդնդախոր ձորում խլրտացող այդ մարդկանց ուժն այն ժամանակ, յերբ դե-նամիտն անեղ վերոտով պայթում և այնտեղ դղրդացնելով քա-րայրներն ու ժայռերը, յերբ առավոտյան կանչում և դուռուկը և նրա հուժկու ձայնը հորդելով ձորի վիթխարազալար կոկորդից՝ ահա-զին թափով ներս և խուժում Դսեղի չարդախալոր խրճիթները: Այն ժամանակ Չորագետում բանող դսեղյակները դարձնում են քնից և ապառաժից պոկված ժայռերի պես ձորից ներքև են դուրսվում:

Տիգրանը թողել և աշխատանքը և իմ կողքին կանգնած՝ յե-րազուն հայացքով նայում և Չորագետին:

— Նայիր, — բացականչում և հափշտակված Տիգրանը, — այն տեղ կոլխոզի կնանիք դարձան ևն չորացնում, նրանք կողքին տրակաորը կարտոֆիլի արան և վարում, քիչ այս կողմը աշակերտ-ները կոլխոզի արտերն են մտքում քարերից, այստեղ, մեր կողքին քար կտրող բրիգադն և աշխատում: Իսկ ներքեվում Չորագետն և:

— Եսքան մեծ տարածութեան վրա համատարած սոցիալիս-տական աշխատանք և կատարվում: Մտքերս չեմ կարողանում դա-սավորել: Ուզում եմ ասել, մենք ես բոպեյիս սոցիալիզմ ենք կա-ռուցում: Մեղ չըջապատել և սոցիալիզմն ու մենք նրա մեջն ենք:

Նա հրաշալի յեր ձեվակերպում վոչ միայն իր, այլև իմ մտքե-րը: Յես ուզում եյի ասել նրան.

— Այո՛, Տիգրան, բայց այս բոլորի մեջ ամենից կարեւորը, ամենից սոցիալիստականը դու յես, այն մարդիկն են, վորոնք մըջյունների չափ են յերեվում ձորից: Տասը տարի առաջ դու բառ-բակ եյիր, և թո զլխում այսպիսի մտքեր չկային: Ի՞նչ միայն մտա-ծել կարող եյիր այն մասին, թե տանտիկինը առավոտյան թո սոպ-բակի մեջ մի կտոր պանիր կընի՞, թե ամբողջ սր ցամաք ես կըծե-լու գարե բլիթները: Իսկ այսօր, այս ինչ հսկայական թոխը և կա-տարում թո միտքը:

Տիգրանի հետ միասին վերադառնում ենք կոլխոզի կանաչ արանքով:

Այդ համատարած թանձր կանաչի յեղքերին աչք և ծակում մի նոսր ու գունատ շերտ:

— Ես մեկը մասնավորի ցանքն և, — բացատրում և Տիգրանը, — հողերի միացման ժամանակ ցանած պրծած եր, դրա համար ժա-մանակավորապես թողինք նրա տրամադրութեան տակ:

— Իսկ ինչո՞ւ յեն այսքան վատ կանաչել:

— Վորովհետեւ վո՛չ սերմն և զտել, վո՛չ ել չարքացանով և ցաննը: Մենակ ես չի, կոլխոզի ցանքերը բոլորից ել բով են, — ա-վերացնում և Տիգրանը յերջանիկ յեռանդով:

5. ՎԱՐՊԵՏ ՍԱՄՍՈՆՆ ԵՆ ՅԵԿԱՎ.

1

Ինտերնացիոնալ գյուղ: Այոպես պիտի կոչել փոքրիկ այն գյուղը, փոքրի սուաջ ձգված են բամբակի արդավանդ դաշտերը՝ ջրանցքները խիտ ցանցով պատած:

Ինչիկ հայերին, դեռ կես դար առաջ յեկել խառնվել են ասորիները, ապա հրեաները՝ Ուրմիայից և մի քանի քուն թափառական յեզիդի խաչնարածներ՝ Արագածի լանջերից: Այդուեղ և հաստատվել նաև ասաուեցի աշխատավորների մի փոքրիկ խումբ:

Գործում և ինտերնացիոնալ դպրոցը՝ հայ, ասորի, հրեյա մանուկների համար: Աճում ու զարգանում և «Ինտերնացիոնալ» կոլխոզը: Իսկ դաշտերում հոնդում են բամբակ միոնթյան «Ինտերնացիոնալ» սիստեմի տրակտորները:

Կոմսոմոլն ու պիոներխան, պատանեկուսթյունն ու յերիտասարդաթյունը միավորվել են ինտերնացիոնալ մի ընտանիքի մեջ: Յեվ խաղողի այգիների ու շարքացան բամբակի մեջ թաղված փոքրիկ այդ գյուղում բողբոջում են կուրեկտիվ, միջադպանական կյանքի մատղաջ շիփերը...

2

Անցյալներում յեկել ու անցել են գյուղի վրայով ազգայնական հրքերը:

— Մեզ հա՛ հարածում, հա՛ կուլեցնում եյին, դանդաատում և արհեստ ասորի ձերունին:

Իսկ յերկարամորուս խելացի աչքերով մի հրեա դառնուցած և խոսում սև անցյալի մասին:

— Իաշնակները թալանեցին մեզ, անխիղճներն էյ սթաք յրթողեցին մեզանում, հիմի, վասք խորհրդային իշխանությանը, կարծես թե հրայի ու ասորու հետ մի ծծից ենք կաթ կերել:

— Բայց զե խակական յեղբայրությունը կողկտիվի մեզն և: Բանի դեռ կոլխոզ չկա, կուրակը կարող և ջուրը պղտորել:

Յեվ դարունը բացվելուն պես սկսվեց ազգությունների խափան միավորումը:

Արագ կաղմակերպվեց «Ինտերնացիոնալ» կուրեկտիվը:

«Ինտերնացիոնալ» սիստեմի տրակտորները մի քանի քրում շուտ ավին կոլխոզի հողը: Ծարքացանը կուրեկ շարքերով բամբակի անբլը պահ ավեց հողին:

Յեվ բամբակը բոյ ջաշեց ու փարթամացավ կոլխոզի դաշտերում: Միանուս ու ճարպիկ բաղուկների մեջ խաղալով վաղեց կուրտիկատորը՝ սրսկված շարքերի միջով:

Բամբակի սպրեշումի փաթիլները ժպտացին աշնանային արևի տակ: Յեվ հայ, ասորի, հրեա դեղջիուհիների խմբերը ամեն ատուղատ ուռաներով մտան դաշտը և դեղջիական յերգերով ու հանաքներով սկսեցին չանաքը:

Կոլխոզի հարևան Նիկոլը մի հեկտարից 16 փութ վերցրեց, ասորի Ահարոնը 28 լիտրից 6 փութ հողիվ ստացավ և անսոսաց, փար կալխոզ չի մտել: Իսկ կոլխոզի նոր գնած Փուրգոնները գիշերցերեկ փոշիապատ խճուղիով ձգվում են դեպի Սարդարաբադի բամբակագտիչ դործարանը: 19 չքավոր անտուսթյուններից նոր միայն կաղմված կոլխոզը 1200 փութ ձյունանման բամբակ հանձնեց անքոտիլ արդյունքներությանը:

Կոլխոզը կրկնակի բերք էր ստացել:

Կոլխոզի հեկտարի վրա 29 բանվորական որ և դնացել, անհատականին՝ 45-50-ի դիմաց:

Կոլխոզը մեքենաներ ու Փուրգոններ ունի:

Կոլխոզը նոր և յերջանիկ կյանքի առաջին քայլն արավ:

Ահա ինչու սկսվեց հոսանք դեպի կոլխոզ:

Գարնանը ասորի Միխայելի կոմյերխտական վորդին շատ հարգարեց հորը կոլխոզ մտնել: Չեղավ:

— Բայլամ, դու հայա ջահել ես, մի կաց տեաննք ի՞նչ և դուրս պալխ:

Չեչտ չեր միանդամից պապենական ոջախը թողնել: Մանուփանդ վոր հարևաններից մի քանիսը փոխում եյին.

— Հը՛մ, փորացավ տանն, կոլխոզը 9000 մանթ պարտք ունի, բայլամ, ձեզ ուզում են թալակը քցեն, պարտքը շլինքներից դնեն:

— Եղ տկլորները ստակած իչի են ման դալիո, վոր նալբը բաշեն:

— Մսո՛ւր հա՛ մսո՛ւր, հը՛մ, ետեղ յել փորացավ կա: Միտք ունեն յերեխեքին մասը դցեն, վոր կանայք դիշեր ցերեկ քամվեն արևի տակ:

— Տո, ասիր ու սրծար. բա յերեխեքը, վոր մսուրում մեծա-

յան, ել ճնարներին ճանաչելու չեն. են ա, տաղարի պես ել քուր
ու ախպեր չի լինելու ելի՛...
— Փուլ կզա շա՛նք... դատ դուրս յեկողը չի: Ա՞՞վ ա տեսել
վոր 3-4 աղղ իրար հետ աշխատեն, լրակի հաղալ ախպերտինքը մի
հարկի տակ չեն մնում:

Խորզանի մեջ լցվող բամբակը իտրտակեց կոխողի թշնամի-
ների բոլոր հույսերը:

— 2^oը, կանես բռն ա դառնում:

— Են ել վո՛նց...

— Լաղաթի՛ն...

Յեկ առորի Միխայել բիճան ստորական գրեբով գրված մի
թուղթ ձեռքին ներկայացավ:

— Ախպեր, յերկու ու կես դեսեալին ցանեցի, ինտուն սել քյուլ
կրեցի հողը լցրի, դատ չլատալ, 45 փութ զիրիլ ստացա: Զունձ,
քոճաղ ա պեաք, քոճաղ, համ ել մաչինին բան չի հասնի, նրա
ստեղծողի ըմբռին դուրբան: Գրեցե՛ք մեջք-մեջքի տանք:

Հրեա Սիմոն բիճեն՝ 70 տարեկան մի ծերունի, լրթի-լրթի շրթ-
փայրեց Սողոմոնի ձեռքն:

— Մի դայան, թիսի դա, Սողոմոն ջան բաղասեր ել դառանք:

3

Մի քանի որ ե, վոր դյուլերը յեռ ուղեռի մեջ են: Կյանքը
կարծես սրապացրել ե իր յերթը: Բանավարական բրիզազները գյու-
ղից գյուղ են անցնում: Փոշոտ ճանապարհներին ավառներ են յի-
րևում:

Չյունն արդեն հալ ե ընկել, ուռննու լողլողները հասունամում
են: Զուրն առաջին անգամ խոխոջեց:

Կայանի լայն բակում հանդստանում են պողպատի ձիերը:
«Հիլանդ» մասերն անցնում են շիկացած քուրաչից ե հմուտ դարբնի
մուրճիկի հարվածների տակ ձևափոխվում:

Տրակտորային շոկատն արշավանքի յե պատրաստվում: Մերկ-
ուները յուզվում են:

Պլանը գրված ե քննության:

«Յանքը կրկնապատկել, գալողը բամբակ ե ուղում» այս ե
բնգհնուր արամգրությունը: Սակայն ուժ քիչ ե, կոխողը փաթր:

— Տղերք, բան չլատալ, գուները պիտի բացենք:

— Այ ջանք, ձեռք քաշեցեք, քամնով անջախ մերկել ենք, մեկ
ել ով դիտի ինչ մարդի ուստ դանք:

Մի քանիսը տատանվում են, գծվարանում են լայնացնել կոլ-

խողը: Ով դիտի աշխարհ ե, անհամարանություն կլինի: Սակայն,
դաշար շոկատները յե սպասում:

— Բստնով բան չի դառնա, ջանք՛՛մ:

Յեկ կոլխողի ինճիտառիվ խմբակը «խնամախոս» գնաց հա-
բեաններին: Ետանքը չեմ ու չում արին: Մի քանիսն ել թե՛ «մաթիկ
կտանք կտանենք», «պատալս դա մի բան անենք», «վրադելու
բան չունենմ, հյա դուք աշխատեցեք, ամեն ինչի վերջն ա բարի»:

Ետանքն ել բաց սրտով ասին:

— Ախպեր, գալիս ենք, հաղալ ա ձեղ հետ աշխատելը:

— Պա՛հ, ձեր տունը չինվի, Պողոս բիճեն մնացել ե, վեր կա-
ցեք քանի տաք-տաք ե: Սումբը դուրս ե գալիս դյուլից ու մտնում
Պողոս բիճի, բողերի մեջ կորած խրճիթը:

— Տո, Պողոս բիճա, հալա կոլեկտիվ չես գրվե՞լ:

— Այ անաչեններ, յեա ի՛նչ անեմ, դիմում գրող չկա. գրի՛
ես սհաթիս ստորագրեմ, տանց տատանվելու ու ժպտալով իս-
կույն վրա յե բերում Պողոս բիճեն: Յերեկում ե պատալի հետ յեր-
կար խորհրդակցել ե:

Կոլխողի նախագահ՝ առորի Պետրոսը դրում ե ու նրա տեղն ել
ստորագրում:

— Տո դեսը սուր ստորագրի՛մ ե՛, ե Պողոս բիճեն կո-
պալ բութը կոխում ե թանաքամանի մեջ ու վողեկաբված «փեշա-
տում»: Մերուկ Պողոսը, նա՛ վորի համար պատենական տունը,
ոջախը ամենամեծ սրբությունն եր, վորի մեջ միս ու արյուն եր
դառել մասնավոր սեփականությունը, կոչաացած բութի վճռական
հարվածով «փեշատում» ե իր ապ ու պապից մնացած սեփականու-
թյունը:

— Հիմի վոր իսկական կոլեկտիվ յեղա՛մ: Յեկ տղերքը գվարթ
ձիճազում են ու վերագառնում են գյուղ:

4

Մի քանի տարի առաջ արակտորն ու շարքացանը նոր եր հողք
մտնում, իսկ համատարած կոլեկտիվացումը մի հեռավոր իրեալ եր
միայն:

Սակայն, կոլխողն ու մեքենան անպատելի կերպով դարգացան
բոլորովին նոր, մինչևի այժմ չեղած ճանապարհներ բացեցին:

Այժմ «ինտերնացիոնալ» այդ գյուղը քայլում ե գեպի համա-
տարած:

Դյուրբայր Սամսոնը, վոր գյուղ վերադառնալու վոչ մի մտա-
դրություն չուներ, կոլեկտիվացման լուրն ուռնելուն պես, իսկույն

առորագրեց կոլխոզի մեջ ընդունելու գիմումը ու ըստը քում փոստը գցեց :

«Ի՞նչ է, ախպեր, ինչքան սրա-նրա համար աշխատեցի: Հաջաթներս սրած եմ դայի հա՛... աբխաշին կացեք, կոլխոզի ճաշորանի համար ենպես կոկլիկ սեղաններ շինեմ, վոր քեթներդ գտո, գրում եր նա :

Կոլխոզի գիրկը մտած նայրանդն ել, գարբինն ել, հյուան ել ուսանձին մի յեռանդոյ էն հաջաթները սլատրատում ալդ նոր ա մեծ գործի համար աշխատելու :

Բամբակն ու մեքենան, կոլեկտիվ կյանքի սլայծառ հեռանկարները վարպետ Աստասնին ու իր ընկերներին գրավում, քաշում են գեպի բամբակի դաշտը, ուր նրանք իրենց ձեռքով քար քարի, աղյուս աղյուսի վրա կերտում են նոր սոցիալիստական դյուղը իր նոր կյանքով, նոր կենցաղով :

ՀԱՐՑՆԵՐ

- 1) Ի՞նչ է նշանակում ինտերնացիոնալ դյուղ :
- 2) Առաջ ով էր հային, առորուն, հրեային, թուրքին իրար հետ կախացնում և ինչո՞ւ :

2. ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

6. ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆ ԲՐԻԳԱԴԸ

Դիչերվա կիսին
Կոլխոզի դաշտում
Մի շարք տրակտորներ
Փնջում են, թնդում :

Լապտերները վառ
Դաշտի խավարում
Աստղերի նման
Ցոլում են, փայլում :

Դա հարվածային
Բրիգադ է, բրիգադ,
Վոր կես գիշերին
Դուրս է յեկել դաշտ :

ձեղքվածքներ ունի
Կոլխոզը ջահել—
Ազատ տեղերը
Պետք է շուտ վարել :

Ու կես գիշերին
Դաշտի խավարում
Մի շարք լույսեր են
Շողշողում, փայլում :

ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գոյական անուններն ունեն յերկու թիվ—յեգակի և եռգակի :
Յեգակի թիվը մեկ է ցույց տալիս և գործ է անվում՝ յերբ խոսքը մի առարկայի մասին է.—որինակ—մարդ, դիրք, թիթև, սեղան, մուրճ և այլն :

Հոգնակի թիվը մեկից ավելի յե ցույց տալիս և գործ է անվում, յերբ խոսքը մեկից ավելի կամ շատ առարկաների մասին

ե. — սրինակ. — մարդիկ, զբքեր, թիթեաներ, սեղաններ, մուք-
անք և այլն:

- Մանք. 1) Հասուկ անունները հողնակի թիվ չունեն:
- 2) Հասուկ անուններն սկսում են մեծատառով:

ԳՐԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

«Հարվածային բրիգադ» փոստնալորից արտադրեցեք մեկ և
չառ առարկա ցույց սովող բառերը հետևյալ ձևով.
Յեղակի թիվ— Գիշեր, կես, կոլխող...
Հողնակի թիվ— Տրակտորներ, լայտերներ...

ԳՐԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ուսումնասիրեցեք ձեր գյուղի կոլխողը և հետևյալ ծրագրով
չարտադրություն գրեցեք.—

- 1) Յե՞րբ ե հիմնակ:
- 2) • Բանի՞ անտեսություն և շունչ ե ունեցել կոլխողը հիմնակ-
լիս և այժմ:
- 3) • Ինչքա՞ն տարածություն են ցանել այս տարի և ի՞նչ:
- 4) • Կոլխողը գյուղատնտեսակա՞ն և թե անասնապահական:
- 5) • Գործավարձի սխեսեմը զործադրվո՞ւմ է, թե վոչ:
- 6) • Ի՞նչ դժվարությունների յե հանդիպել կոլխողը:
- 7) • Վնասարարներ յեղե՞լ են, թե վոչ:
- 8) • Գյուղի կուլակները և այլ անհարապատ տարրերը ի՞նչ
հակահոլխողային աշխատանքներ են կատարել:
- 9) • Ի՞նչ մեքենաներ ունի կոլխողը և վորտեղի՞ց և ստացել:
- 10) • Գյուղում քանի՞ անհատական անտեսություն կա, ինչո՞ւ
չեն նրանք ել կոլխող մտել:

ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Նամակազրության միջոցով մենք կապ ենք ունենում առան-
ձին անհատների կամ հիմնարկների հետ:

Նամակը պետք է գրել սարդ, ղեղեցիկ և կարճ առանց ամե-
րբադարանության:

Նամակի վերջում պետք է գրել տարեթիվ, ամիս, ամսաթիվ և
այն փոյրի անունը, վորտեղ գրված է նամակը:

Մտարված նամակները և բացիկները փոստ են հանձնվում յեր-
կու ձևով՝ հասարակ և պատվիրված: Հասարակ նամակներին (20
գրամ քաշով) պետք է փակցնել 15 կոպեկի մտրկա իսկ պատվիր-

վածին՝ 30 կոպեկի: Հասարակ բացիկին 10 իսկ պատվիրվածին
20 կոպեկանոց:

Մտրկան անպայման պետք է կպցնել ծրարի աջ կողմի վերևի
անկյունին:

Թե հասարակ ու պատվիրված նամակները և բացիկների վրա,
բացի նամակն ստացողի հասցեյից, նամակ գրողը պետք է գրե և
լր հասցեն, վորպեսզի ստացողին չդժնեյու դեպքում փոստը կա-
րողանա նամակը վերադարձնել:

Հասցեների ձևեր

Լենինական	Մտրկա
Փողոց 12 սուն № 76	
Ա.ՂԱՍԻ ԱԼԵԿՑԱՆԻՆ	
Յերևան, Լենինի փողոց № 13. Մկրտչ Սարգսյանից	

Սեսարակ	Մտրկա
ԱՐՇԱԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ	
Սարգիս Համբարձումյանից. Վաղարշապատ, փողոց 3 սուն՝ 16	

Նամակի քաշի համաձայն մտրկա չկպցնելու դեպքում նամակ
ստացողը կրկնակի տուգանք է վճարում:

Handwritten text at the top of the page, including a signature and some illegible notes.

Հանձնարար քննիչ

Հանձնարար
Քննիչ
Հանձնարար քննիչ
Հանձնարար քննիչ

Հանձնարար
Քննիչ
Հանձնարար քննիչ
Հանձնարար քննիչ

«Ազգային գրադարան»

NL0245868

8738